

MEZUNLAR ANLATIYOR: ÜNİVERSİTE GENELİ SEÇMELİ DERSLER ZAMAN KAYBI MI YOKSA GELECEĞE YATIRIM MI?

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Elif İLHAN¹

1 Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yabancılar Türkçe Öğretimi ABD, elif.ilhan00@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8536-1571.

Geliş Tarihi: 28.04.2021 Kabul Tarihi: 10.02.2022 DOI: 10.37669/milliegitim.929312

Öz: Bu araştırmanın amacı, üniversite geneli seçmeli dersler uygulamasının üniversite mezunlarının görüşlerine göre incelenmesidir. Araştırmada, mezunların üniversite geneli seçmeli derslere ilişkin görüşleri ve bunlardaki değişimler; bu dersleri almadan önce, alırken ve mezuniyet sonrasında olmak üzere üç farklı zaman dilimi temel alınarak incelenmiştir. Ayrıca mezunların üniversite geneli seçmeli derslere (ÜGSD) ilişkin genel görüşleri ve önerileri belirlenmiştir. Araştırma, nitel araştırmaların bütüncül tek durum desenine uygundur. Araştırmanın çalışma grubunu, bir devlet üniversitesinin mezunları arasından amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kartopu (zincirleme) yönteminin ilkelerine uygun olarak belirlenen 35 mezun oluşturmaktadır. Görüşmeler yoluyla elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre mezunlar, ÜGSD'ye ilişkin ders öncesi/süreci ve mezuniyet sonrasında mutluluk, memnuniyet gibi olumlu duygular ile bireysel/çok yönlü gelişimlerine katkı sağladığı ve etkili olduğuna ilişkin olumlu düşüncelere sahiptir. Mezunların ÜGSD'ye ilişkin az sayıdaki olumsuz düşüncelerinin daha çok ders sürecinde ve derslerin etkisiz/sıradan olmasına ilişkin açıklandığı görülmüştür. Mezunların ÜGSD'ye ilişkin olumlu duygu/düşünceleri ders öncesi/süreci ve mezuniyet sonrasında sürekli artış gösterirken; olumsuz duygu/düşüncelerinin ders sürecinde arttığı mezuniyet sonrasında ise nispeten azaldığı belirlenmiştir. Mezunlar, genel olarak ÜGSD'nin çok yönlü gelişimlerine katkı sağladığını düşünmekte ve yaygınlaşmasını, ders sayısının fazlaşmasını, ders seçimine ilişkin yönlendirmenin olmasını önermektedir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak lisans eğitim programlarına üniversite geneli seçmeli dersleri dâhil eden/etmek isteyen üniversitelere ve araştırmacılara yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: yükseköğretim, eğitim programı, üniversite geneli seçmeli dersler, üniversite dersleri, alan dışı seçmeli dersler

THE ALUMNI VOICE: ARE UNIVERSITY-WIDE ELECTIVE COURSES A WASTE OF TIME OR AN INVESTMENT FOR THE FUTURE?

Abstract:

This study aims to examine the application of university-wide elective courses (UWECs) based on the views of the alumni. In the study, the alumni views about UWECs and their changes have been revealed by examining them in three different periods, namely before, while taking these courses and after graduation. In addition, their general views/ suggestions regarding UWECs have been determined. This qualitative study is designed based on single case study design. The study group includes 35 alumni selected from among the alumni of a state university via the snowball method. The data obtained through the interviews have been analysed via content analysis. Based on the findings, the alumni have such positive views that they contribute to their individual / multi-directional development and are effective, and such positive feelings as happiness and satisfaction about the UWECs before /during the courses and after graduation. A few negative views of the alumni about the UWECs are mostly explained during the courses and about their ineffectiveness. Their positive feelings / views have been constantly increased before/during the courses and after graduation while their negative feelings / views have increased during the courses and decreased relatively after graduation. The alumni generally think UWECs contribute to their multi-dimensional development and advise they become more widespread, the number of courses be increased, and there be guidance on course selection. Based on the results of the study, some suggestions are offered to researchers and universities which have included UWECs in their curricula / are eager to include them.

Keywords: higher education, curriculum, university-wide elective courses, university courses, non-field elective courses

Giriş

Üniversitelerin; bir taraftan bireysel/toplumsal/küresel gelişmelere ve bunlarla ilgili beklentilere göre yeniden yapılanması, diğer taraftan da bilimsel ve etik ilkeler doğrultusunda bu gelişmeleri/beklentileri yapılandırması gerekmektedir. Üniversitelerin hem bu yeniden yapılanma hem de yapılandırma sürecinde kullanabileceği güçlerinden biri eğitim programlarıdır. Çünkü eğitim programına ilişkin alınan kararlar, aslında eğitimin tüm öge/süreçlerine yön verebilme gücüne sahiptir (İlhan, 2020).

Yükseköğretimde eğitim programlarının gücünün farkından olan karar vericiler, geçmişten günümüze eğitim programlarında önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerden biri, yükseköğretimde eğitim programlarında yer alan seçmeli derslerin nitelik ve niceliğiyle ilgilidir. Seçmeli derslere ilişkin ilk kapsamlı uygulama, Harvard Üniversitesi rektörlerinden Charles Eliot tarafından gerçekleştirilmiştir. Eliot, üniversite öğrencilerine pek çok bilgi alanıyla tanışma olanağı sağlanırsa, entelektüel bir toplum oluşturulabileceğini savunmuştur (Eliot, 1909; aktaran Thomas, 1962). Bu olanak ise önce Harvard Üniversitesinde sonra pek çok Amerikan üniversitesinde öğrencilere serbest seçmeli sistem ile sunulmuştur. Serbest seçmeli sistemde öğrenciler, üniversite eğitimleri boyunca alacakları dersleri tamamen kendi istekleri doğrultusunda belirlemektedir. Zaman içerisinde üniversiteleri yeniden yapılandıran Humbolt modelinin de etkisiyle öğrencilerin belirli bir alanda uzmanlaşmasını sağlama ve eğitim programlarında bütünlük elde etme gereksinimlerinin karşılanması amacıyla serbest seçmeli sistemde bazı değişiklikler yapılmıştır (Capaldi Philipss ve Poliakoff, 2015; Denham, 2002).

Serbest seçmeli sisteme yapılan eleştiriler ile üniversitelerde eğitim programlarında bütünlük ve tutarlılık elde etme arayışı, yine Harvard Üniversitesinin rektörlerinden Lawrence Lowell tarafından dağıtımlı modelin (distribution model) geliştirilmesini sağlamıştır (Wehlburg, 2010). Bu modelde öğrenciler hem sunulan ortak dersleri hem de kendi ilgilerini göre seçtikleri dersleri almaktadır. Bu dağıtımlı model, zaman içerisinde genel eğitimin bir modeli hâline gelmiştir. Genel eğitim, öğrencilerin uzmanlık alanlarından bağımsız olarak sahip olmaları beklenen ortak bilgi, beceri ve kişilik özelliklerini kazandırma amaçlı (Lowenstein, 2015) sunulan seçmeli/zorunlu dersleri kapsamaktadır (Kalaycı ve İlhan, 2017). Bu seçmeli/zorunlu derslerin bazı kaynaklarda genel eğitim (general education) bazılarında ise çekirdek program (core curriculum) olarak adlandırıldığı görülmektedir (Kalaycı ve İlhan, 2017). Çekirdek program adlandırmasının, eğitim programları alanyazınında; genel eğitim adlandırmasının ise üniversitelerdeki uygulamalarda daha yaygın olduğu ifade edilebilir. Serbest seçmeli sistem anlayışına dayandırılan ve genel eğitim ve/veya çekirdek program olarak adlandırılan üniversite geneli ortak/seçmeli dersler, üniversitelerin eğitim programlarının temel öğelerinden biri olarak bazı değişikliklerle uygulanmaya devam etmektedir.

Günümüzde pek çok Amerikan üniversitesinin lisans eğitim programları; uzmanlık alan (bölüm), serbest seçmeli ve zorunlu çekirdek program (genel eğitim) derslerinden oluşmaktadır (Capaldi Philipss ve Poliakoff, 2015). Bu üçlü yapılanma, Avrupa ve Asya'daki pek çok üniversite için de geçerlidir. Türk üniversitelerinde ise lisans eğitim programları genel olarak, uzmanlık alanına özgü zorunlu/seçmeli derslerden ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanun'un 5(1) maddesi kapsamında verilen zorunlu derslerden (Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk dili ve yabancı dil) oluşmaktadır. Ayrıca bazı üniversitelerde; genellikle aynı fakülte'deki bir diğer bölüm/anabilim dalı tarafından verilen fakülte seçmeli dersleri de lisans eğitim programlarına dâhil edilmiştir. Öte

yandan; Türkiye’de Koç, Sabancı, TED, Kadir Has gibi az sayıdaki vakıf üniversitesinde çekirdek program adı ile genelde belirli temalar altında yapılandırılmış üniversite geneli seçmeli/zorunlu dersler, lisans eğitim programlarında yer almaktadır. Son yıllarda özellikle devlet üniversitelerinde ise farklı adlandırmalarla çekirdek programa göre daha az yapılandırılmış ve tamamen seçmeli derslerden oluşan üniversite geneli seçmeli derslerin (ÜGSD) lisans eğitim programlarına dâhil edildiği görülmektedir.

ÜGSD; öğrencilerin uzmanlaşmayı planladıkları bölümlerden bağımsız olarak bilim, sanat, siyaset, edebiyat, felsefe, tarih gibi çok çeşitli alanlardan geniş bir bakış açısı/bilgi/beceri kazanmalarını sağlamak amacıyla sunulan bir dizi disiplinlerarası ders olarak tanımlanabilir. Bu dersler ile öğrencilerin entelektüel, yenilikçi, bağımsız, eleştirel, disiplinlerarası düşünebilen; bireysel/toplumsal/evrensel sorunlara duyarlı ve bu sorunların çözümünde etkin bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunmak da amaçlanmaktadır.

ÜGSD’nin çekirdek program (veya genel eğitim) adı kullanılmadan gerçekleştirilen bir tür çekirdek program olduğu ifade edilebilir (İlhan ve Kalaycı, 2021). Çünkü çekirdek program, öğrencilere farklı disiplinlerden temel düzeyde ortak bilgi ve beceri kazandırmayı sağlayan bütünlük bir çerçevedir (Association of American Colleges and Universities (AAC&U), 2007; Lattuca ve Stark, 2014). Çekirdek programda öğrencilere bu çerçevede zorunlu ve seçmeli dersler sunulurken, ÜGSD kapsamında yalnızca seçmeli dersler sunulmaktadır. Bu açıdan incelendiğinde de ÜGSD’nin çekirdek programın dağıtımlı modeline (distribution model) daha uygun olduğu düşünülebilir (İlhan ve Kalaycı, 2021). Bu modelde, öğrenciler kendi uzmanlık alanlarında öğrenim görürken aynı zamanda ilgi alanlarına göre farklı dersler alır, farklı alanlardan bilgi edinir (AAC&U, 2007; Menand, 2010). Dağıtımlı modelde, dersler farklı akademik birimler tarafından geliştirilir ve tüm öğrencilere sunulur (Denholm, Giovannetti, Kumen, Mcleod ve Snaydon, 2015). Lisans eğitim programlarında ÜGSD’ye yer veren üniversitelerde de öğrenciler kayıtlı oldukları bölümün zorunlu ve seçmeli derslerini alırken bir taraftan da farklı fakülteler tarafından verilen seçmeli dersleri almaktadır.

Türk Üniversitelerinin Lisans Eğitim Programlarında Yer Alan Üniversite Genel Seçmeli Dersler Uygulamasının İncelenmesi

Türk üniversitelerinin lisans eğitim programlarında yer alan ÜGSD; genellikle bir yönetmelik çerçevesinde yapılandırılmakta ve uygulanmaktadır. Bazı üniversitelerde ise Ankara Yıldırım Beyazıt Ortak Dersler Koordinatörlüğü, Gazi Üniversitesi Ortak ve Seçmeli Dersler Birimi gibi ÜGSD’den sorumlu koordinatörlük/birimler bulunmaktadır. Bu yönetmeliklerin ve koordinatörlük/birimlere ait internet sitelerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan bilgiler aşağıda açıklanmaktadır:

ÜGSD’nin farklı adlandırmaları: ÜGSD’nin adlandırmaları, üniversiteler arasında farklılık göstermektedir. Orta Doğu Teknik, Boğaziçi, Ankara gibi bazı üniversitelerde ise farklı adlandırmaların yanı sıra ÜGSD’nin, iki ve/veya üç gruba ayrılarak öğ-

rencilere sunulduğu görülmektedir. Bu nedenle bazı üniversitelerde ÜGSD'nin birden fazla adlandırması bulunmaktadır.

Tablo 1. Üniversite Geneli Seçmeli Derslere İlişkin Farklı Adlandırmalar ve Uygulandıkları Bazı Üniversiteler

Farklı Adlandırmalar	Uygulandıkları Bazı Üniversiteler
Ortak Seçmeli Dersler	<ul style="list-style-type: none"> • Gazi • Mersin • Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversite Seçmeli Dersler	<ul style="list-style-type: none"> • Ege • Karadeniz Teknik • Tokat Gaziosmanpaşa
Seçmeli/ Serbest Seçmeli/ Teknik Olmayan Seçmeli	<ul style="list-style-type: none"> • Orta Doğu Teknik
Üniversite Seçmeli Dersler/ Genel Sosyal Seçmeli Dersler	<ul style="list-style-type: none"> • Ankara
Genel Seçmeli/ Serbest Seçmeli/ Beşeri-Sosyal Bilimler Seçmeli	<ul style="list-style-type: none"> • Boğaziçi
Üniversite Geneli Seçmeli Dersler	<ul style="list-style-type: none"> • Düzce
Serbest Seçmeli Dersler	<ul style="list-style-type: none"> • Erciyes
Üniversite Ortak Seçmeli Dersler	<ul style="list-style-type: none"> • Sakarya

ÜGSD'nin yapı ve işleyişe ilişkin genel bilgiler: ÜGSD, yapı ve işleyiş açısından üniversiteler arasında farklılık göstermektedir. Bazı üniversitelerde öğrencilerin kayıtlı oldukları fakülteye göre de değişebilecek şekilde lisans eğitim programlarında iki-sekiz arasında değişen sayıda ÜGSD yer almaktadır. Örneğin; Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümüne devam eden bir öğrenci, üç; Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği bölümüne devam eden bir öğrenci ise iki adet teknik olmayan seçmeli ve bir adet de serbest seçmeli olmak üzere üç seçmeli ders almak zorundadır. Teknik olmayan ve serbest seçmeli dersler, ÜGSD kapsamına girmektedir (ODTÜ, 2021). Boğaziçi Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümüne devam eden bir öğrenci, genel seçmeliden bir, beşeri-sosyal bilimler seçmeliden iki, serbest seçmeliden bir olmak üzere toplam dört; Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği bölümüne devam eden bir öğrenci ise beşeri-sosyal bilimler seçmeliden iki seçmeli ders almak zorundadır (Boğaziçi Üniversitesi, 2021). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme bölümünde öğrenciler birinci sınıfta iki dönem birer tane genel sosyal seçmeli ders ve her bir dönemde de altı farklı tema (eğitim bilimleri, fen, teknoloji ve mühendislik bilimleri, yabancı diller (ikinci bir dil), sağlık bilimleri, gıda, tarım ve hayvancılık, sosyal ve beşerî bilimler) altında sunulan derslerden birer olmak üzere toplam sekiz ÜGSD almak zorundadır (Ankara Üniversitesi, 2021).

ÜGSD'nin öğrenciler tarafından alınabileceği akademik dönemler de aynı üniversitedeki fakülteler arasında dâhi farklılık gösterebilmektedir. Örneğin; Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesine Beslenme ve Diyetetik bölümüne devam eden bir öğrenci, lisans programlarının birinci ve ikinci döneminde toplam iki, Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği bölümünde devam eden bir öğrenci ise yalnızca beşinci dönemde bir tane alan dışı seçmeli ders almak zorundadır (Gazi Üniversitesi, 2021).

Üniversiteler, fakülteler, bölümler arasında ÜGSD'nin yapı ve işleyiş açısından farklılıklar göstermesi olağandır. Çünkü ÜGSD, üniversitenin/ ilgili akademik birimin misyonuna, vizyonuna, hedeflerine ve önceliklerine göre şekillendirilebilir.

ÜGSD'nin genel amaçları: ÜGSD'nin genel amacı, bu dersleri lisans eğitim programlarına dâhil eden bazı üniversiteler tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

- Öğrencilerin entelektüel ve yenilikçi kapasitesinin gelişimine ve disiplinler arası düşünebilme becerisine, farklı alanlarda bilgi ve becerilerinin gelişimine katkıda bulunmak (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2021),
- Öğrencilerin ilgi ve yetkinliklerine uygun nitelik ve çeşitlilikte [dersler ile] kişisel değişime ve gelişime değer katmak (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, 2021),
- Öğrencilerin ilgi ve yetkinliklerine uygun nitelik ve çeşitlilikte [dersler ile] kişisel gelişimi desteklemek çevre bilinci ve temel/uygulamalı bilimlerdeki yeterlilikleri geliştirmek (Ege Üniversitesi, 2021),

ÜGSD'nin kapsamında yer alan temalar: Türk üniversitelerinin lisans eğitim programlarında yer alan ÜGSD; kültür, siyaset, sanat, tarih, değerler eğitimi, bilim, spor, sağlık, topluma hizmet (gönüllülük çalışmaları) gibi temalara yoğunlaşmaktadır. Ayrıca ÜGSD'nin kapsamına dâhil edilen temaların üniversiteler arasında farklılaştığı da görülmektedir. Örneğin; Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde temalar; bilim, kültür, tarih, siyaset, sağlık ve sanat gibi genel olarak; Kütahya Dumlupınar Üniversitesinde sanat, genel kültür, edebiyat, yabancı diller, tarih, spor, sağlık, çevre, bilgisayar programları, bilim ve teknoloji, kişisel gelişim, sosyal sorumluluk, sosyal duyarlılık, ekonomi, eğitim, psikoloji, girişimcilik, hukuk, değerler eğitim gibi daha ayrıntılı şekilde hazırlanmıştır.

Yurt dışındaki üniversitelerde geniş bir uygulama alanı, yabancı alanyazında köklü bir geçmişi olmasına ve Türk üniversitelerinde de her geçen gün daha fazla üniversitede uygulanmaya başlanmasına rağmen ÜGSD'ye ilişkin yerli alanyazın oldukça sınırlıdır. Demir ve Ok (1996) tarafından Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki serbest seçmeli derslere ilişkin öğrenci ve öğretim üyelerinin görüşlerinin/önerilerinin belirlendiği bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmadan yaklaşık 25 yıl sonra, Vural ve Kaplan'ın (2020) Mersin Üniversitesinde Ortak Seçmeli Dersler uygulamasını öğrenci görüşleriyle incelediği çalışmasında öğrencilerin bu dersleri seçmelerindeki etmenlere odak-

lanılmıştır. Üniversite geneli seçmeli derslerin incelendiği bu iki çalışma haricinde üniversitedeki bölüm içi/dışı seçmeli derslere ilişkin yapılan bazı çalışmalar da vardır (Akbay ve Cesur, 2019; Çağlayan, 2019; Dündar, 2008; Hayırsever ve Kalaycı, 2017; Korukçu, 2011; Ünsal Gülmez, Ayyıldız Potur ve Kayıhan, 2016). Ancak mevcut araştırmanın da konusu olan üniversite geneli seçmeli dersler, diğer seçmeli derslerden uygulama şekli ve felsefesi açısından farklılık göstermektedir. Ayrıca mevcut çalışmada üniversite geneli seçmeli dersler ile ilişkisi açıklanan çekirdek programa ilişkin de yurt içinde Kalaycı ve İlhan (2017), İlhan ve Kalaycı (2018) ve Üçer-Saylan, Sayers ve Alpar (2016) tarafından sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Üniversite geneli ve/veya bölüm içi/dışı seçmeli derslere ilişkin yapılan bu çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde ilk çalışma olarak kabul edilebilecek Demir ve Ok'un (1996) çalışmasından sonra alanyazında görülen yaklaşık 20 yıllık uzun ara da dikkat çekmektedir.

Yabancı alanyazında ise üniversite geneli seçmeli dersler ve/veya çekirdek program/genel eğitim adı altında oldukça fazla araştırma olduğu görülmektedir. Bu derslerin/programların geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi ilişkin yapılan çok sayıda kapsamlı araştırma bulunmaktadır (Denholm vd., 2015; Humphreys ve Davenport, 2005; Kirk-Kuwaye ve Sano-Franchini, 2015; Menand, 2010; Most ve Wellmon, 2015; Pregitzer ve Clements, 2013; Saadeddine, 2013; Thompson, Eodice, ve Tran, 2015). Ancak belirtilen bu çalışmalarda ÜGSD, genellikle çekirdek programın bir modeli olarak kabul edilmekte ve lisans eğitimine devam eden henüz mesleki yaşama başlamamış öğrenciler tarafından değerlendirilmektedir. Aslında yerli ve yabancı alanyazında ÜGSD ile ilgili çalışmaların neredeyse tamamı da lisans öğrencileri üzerine yapılan onların görüşlerinin değerlendirildiği çalışmalar ile sınırlıdır. Bu açıdan lisans eğitimini yani örgün öğrencilik yaşamını tamamlamış, belirli bir olgunluğa erişmiş, mesleğini icra eden mezunların ÜGSD'ye ilişkin görüşlerine dayalı olarak yapılacak çıkarımlar aşağıda açıklanan nedenlerle önemlidir: *Hâlihazırda ÜGSD uygulamasını gerçekleştiren üniversiteler için önemlidir.* Çünkü bu araştırma kapsamında sunulan sistematik veriye dayalı sonuçlar ve geliştirilecek öneriler, bu programı uygulayan üniversitelere kendi program değerlendirme-geliştirme çalışmalarında yol gösterici niteliktedir. *ÜGSD uygulamasını gerçekleştirmeyi planlayan üniversiteler için önemlidir.* Çünkü bu uygulamalara ilişkin bilimsel temele/uygulamalara dayalı veriler, ÜGSD'nin genel yapılandırılma sürecinde ve program geliştirme çalışmaları yapılırken kullanılabilir. *Üniversitelerde eğitim-öğretimin niteliğini artırma amaçlı faaliyet gösteren öğrenme-öğretme merkezleri/diğer ilgili birimler için önemlidir.* Çünkü özellikle kalite ve akreditasyon çalışmalarının bir parçası olarak üniversitelerin program geliştirme/değerlendirme çalışmaları yapmaları gerekmektedir. Bu süreçte dış paydaş olarak kabul edilen mezunların görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen sistematik veriler, kalite ve akreditasyon çalışmaları için bir örnek teşkil etmektedir. Son olarak, bu çalışma uygulama alanı genişlemekte olan ancak özellikle yerli alanyazında oldukça sınırlı araştırmaların konusu olan ÜGSD ile ilgili alanyazına katkı sağlayacağından önemlidir. ÜGSD, yabancı alanyazında çok sayıda nitelikli

araştırmalar ile yurt dışındaki üniversitelerde uzun ve köklü bir uygulama geçmişe sahiptir. Üniversitelerde öğrenci ilgi/ihtiyaçlarına göre programların şekillenmesine olanak sağlayan bireyselleştirilmiş öğretimin ve günümüz/geleceğin dünyasında bireylerin etkin vatandaşlar olmalarını sağlamada en etkili araçlardan olan disiplinlerarası eğitimin artan önemi ÜGSD'ye ilişkin araştırmaların artarak devam etmesini gerektirmektedir. Türk yükseköğretim sisteminde de bir an önce uygulamaya geçirilmesi gereken yeniliklerden olan bireyselleştirilmiş öğretim, disiplinlerarası eğitim için ÜGSD çok önemli bir fırsattır. Bu fırsatın kaçırılmaması için ÜGSD ile ilgili mevcut uygulamaların bilimsel veriye dayalı, geniş katımlı, sistematik bir şekilde değerlendirilerek en etkili yolların bulunması gerekmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı, üniversite geneli seçmeli dersler uygulamasının mezunların görüşlerine göre incelenmesidir. Araştırma kapsamında;

- Mezunların üniversite geneli seçmeli derslere ilişkin düşünceleri; bu dersleri almadan önce, alırken ve mezuniyet sonrasında olmak üzere üç farklı zaman diliminde incelenerek görüşlerindeki değişimlerin ortaya çıkarılması,
- Mezunların şu anki mesleki ve sosyal yaşamlarını da göz önünde bulundurarak ÜGSD'ye ilişkin genel görüş ve önerilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, betimsel modeldedir ve ÜGSD'ye ilişkin mezunların bireysel düşüncelerini, deneyimlerini ve bakış açılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırma, nitel araştırmaların bütüncül tek durum desenine uygundur (Yin, 2003, s.41). Bu desende, tek bir durum, onu deneyimleyen bireylerin bakış açılarıyla (Gall, Borg ve Gall, 1996) ayrıntılı ve derinlemesine incelenmektedir (Creswell, 2014). Bu araştırmada da belirli bir üniversitedeki ÜGSD uygulaması bütüncül tek durum olarak belirlenerek bu durumu deneyimleyen üniversite mezunlarının görüşleri derinlemesine incelenmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Türkiye'de lisans eğitim programlarında üniversite geneli seçmeli derslere yer veren üniversiteler arasından bir devlet üniversitesi amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Tipik durum örnekleme yöntemi, uygulayıcılara ve karar vericilere özellikle değerlendirme ve uygulama politikası belirleme araştırmalarında oldukça önemli veriler sunduğu için belirli bir uygulama veya programın etkilerinin araştırıldığı değerlendirme çalışmalarında kullanılabilir (Onwuegbuzie ve Collins, 2007; Baltacı, 2018). Bu üniversite, kuruluşundan beri (yaklaşık 70 yıldır) lisans eğitim programlarında ÜGSD'ye yer verdiği için mezunların görüşlerinin belirleneceği bu araştırma için uygun olduğu düşünülmüştür. İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bu devlet üniversitesi, beş fakülte ve 36 farklı bölümde

lisans eğitimi vermektedir. Araştırmanın çalışma grubunu, bu üniversitenin mezunları arasından amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kartopu (zincirleme) yönteminin ilkelerine uygun olarak belirlenen 35 mezun oluşturmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak dâhil olan mezunlara ve onların aldığı ÜGSD'ye ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Cinsiyet	Mezun Sayısı (N)	Mezuniyet yılı	Mezun Sayısı (N)
Kadın	19	2009-2011	5
Erkek	16	2012-2014	15
		2015-2018	15
Mezun olduğu Fakülte	Meslekler		
Eğitim	15	Akademisyen	8
		Öğretmen	6
		Çevirmen	1
Mühendislik	11	Mühendis (elektrik-elektronik, bilgisayar, maden, gıda, endüstri)	10
		Yazılımcı	1
İktisadi İdari Bilimler	5	Ticaret/Satın alma uzmanı	4
		Satış ve risk yönetimi uzmanı	1
Fen-Edebiyat	3	Biyoinformatik uzmanı	1
		Akademisyen	1
		Çevirmen	1
Mimarlık	1	Mimar	1

Tablo 3. Mezunların ÜGSD Kapsamında Aldığı Ders Sayısı, Derslerin İlişkili Olduğu Temalar ve Örnek Dersler

ÜGSD Sayısı*	Mezun Sayısı (N)	
2-3	18	
4-5	17	
Temalar **		Örnek Dersler
Yabancı Dil	27	Korece, Arapça, Yunanca
Sanat	18	Caz Tarihi, Tiyatro, Yan Flüt
Felsefe/Psikoloji/Sosyoloji	13	Sosyal Psikoloji, Felsefe
Çevre ve İklim Değişikliği	9	İklim Değişikliği, Sürdürülebilirlik
Spor	5	Futbol, Sağlıklı Yaşam
Tarih	3	Rus Tarihi, Askeri Tarih
Bilgi Teknolojileri	3	Veri Yapıları, C Programlama Dili
Düşünme Becerileri	1	Ders Çalışma ve Düşünme Becerileri
Bilim	1	Anatomi
Kültür	1	Amerikan Kültürü

*Araştırma kapsamındaki üniversitede, öğrencilerine mezuniyet için tamamlaması zorunlu olan krediler haricinde belirli ölçütler çerçevesinde kredisiz ancak transkriptte belirtilerek istediği kadar ÜGSD alma özgürlüğü tanınmaktadır.

**Görüşmeler sırasında aldıkları dersin adını tam olarak hatırlayamayan mezunlar, dersin ilişkili olduğu temaları belirtmişlerdir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form iki bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde mezunlar ile ilgili demografik bilgiler (dört soru) ve mezunların ÜGSD kapsamında aldıkları dersler (iki soru) ile ilgili toplam altı soru; ikinci bölümde ise ÜGSD'ye ilişkin mezunların görüş/önerilerini belirlemeye yönelik beş açık uçlu soru yer almaktadır. Bu sorular ile mezunların ÜGSD kapsamında dersler almadan önce/alırken/mezuniyet sonrasındaki görüşleri ile ÜGSD'ye genel görüşleri ile önerilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesi sürecinde izlenen aşamalar ise şöyledir (Yıldırım ve Şimsek, 2013, s.155):

- ÜGSD ile ilgili alanyazının taranması ve farklı uygulamalarının incelenmesi sonucunda soru havuzunun oluşturulması,
- Soru havuzundaki soruların uygunluk, açıklık, cevap verilebilirlik ölçütlerine göre incelenmesi (Fowler, 2009),

- Bu ölçütlere uygun soruların yer aldığı Taslak Görüşme Formlarının oluşturulması,
- Uzman görüşünün alınması sonrasında soruları daha anlaşılır hâle getirmek için değişikliklerin yapılması ve mezunların genel görüş/önerilerini belirleme amaçlı yeni bir sorunun eklenmesi,
- Lisans eğitim programında ÜGSD'ye yer veren farklı bir üniversiteden mezun üç kişiyle görüşme formunun pilot uygulamasının yapılması,
- Kontrollerin ve biçimsel düzenlemelerin ardından görüşme formlarına son şeklinin verilmesi.

Araştırmada veri toplama sürecinde 15- 20 dk. değişen sürede telefonda bireysel görüşmeler (12 mezun); 20-30 dk. değişen sürede çevrim içi toplantı programları aracılığıyla bireysel (dört mezun) ve odak grup (üç oturum toplam 12 mezun) şeklinde görüşmeler yapılmıştır. Mezunlardan yedisi, yazılı görüş belirtmek istediğinden kendilerine e-posta yoluyla gönderilen formları doldurmuşlardır. Mezunların izin verip vermeme durumuna göre bazı görüşmelerde ses/görüntü kaydı alınmış, bazılarında ise araştırmacı görüşme formunu kullanarak ayrıntılı notlar almıştır. Her bir mezunun görüşlerinin yazıldığı metin dosyaları kodlar verilerek bilgisayara kaydedilmiştir. Görüşülen mezunlara yalnızca sıra numarası verilerek M-1, M-2 şeklinde kodlamalar yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi yapılırken, öncelikle tüm veriler genel olarak incelenmiş, ardından veriler kodlanmış ve kodlar, belirli temalar altında birleştirilmiştir. Temalar oluşturulurken tümevarımcı yaklaşım benimsenmiştir (Mayring, 2000). Araştırmacı tarafından verilerin % 20'si kodlandıktan sonra temalar altında birleştirilmiştir. Bu kodlar/temalar, eğitim programları ve öğretim alanından bir uzmanla birlikte kontrol edilmiş (biçimlendirici güvenilirlik analizi), bazı veriler için yeni kodlar oluşturulmuş ve daha sonra tüm kodlar için tema/ana tema belirlenmiştir (özetleyici güvenilirlik analizi) (Mayring, 2000). Bu analiz sonucunda oluşturulan kod ve temaların tekrar edilme sıklığı (f değeri) belirlenerek veriler tablo şekline getirilmiş ve yorumlanmıştır. Frekans değerlerinin belirlenmesi sıklığa dayalı bir sınıflama yapılmasını, öğelerin önem ve etki dereceleri hakkında yorum yapılmasını sağlamıştır (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Araştırmanın geçerliliğini sağlamak için görüşmeler "uzun süreli yoğun katılım" sağlayacak şekilde gerçekleştirilmiş ve görüşmelerden elde edilen ham veriler katılımcılarla paylaşılarak "katılımcı teyidi" alınmıştır (Maxwell, 2009). Ayrıca araştırmanın veri toplama aracının (görüşme formunun) kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla eğitim programları ve öğretim alanından bir uzmanla ve lisans öğrenim sürecinde üniversite geneli seçmeli dersleri almış ve eğitim programları ve öğretim alanında

doktora yapan başka bir uzmandan görüş alınmıştır. Bu görüşler sonucunda görüşme formuna mezunların genel görüş/önerilerini belirleme amaçlı yeni bir soru eklenmiştir. Araştırmanın iç güvenilirliğini (tutarlılığını) arttırmak amacıyla toplanan verilerin analizinde araştırmacıdan kaynaklanması olası yanlılığın ortadan kaldırılması (Merriam, 2013) için öncelikle toplanan verilerin % 20'si araştırmacı tarafından incelenmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi araştırmacı tarafından belirlenen bu kod ve temalar eğitim programları ve öğretim alanından bir uzman ile eleştirel inceleme toplantısında değerlendirilmiş ve bu toplantıda alınan kararlar ile fikir birliğine ulaşılan kod/tema listesi ile verilerin geriye kalan kısmı araştırmacı tarafından analiz edilmiştir.

Araştırma için gerekli etik kurul onayı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyonunun 21/04/2021 tarih ve 04 sayılı toplantısında E-11054618-302.08.01-20763 sayılı kararı ile alınmıştır.

Bulgular

Mezunların ÜGSD'ye ilişkin belirttikleri duyguları/düşünceleri, bunlardaki değişim ile genel düşünceleri/önerileri beş başlık altında incelenmiştir.

a. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Duyguları ve Duygularındaki Değişim

Mezunların ÜGSD'ye ilişkin ders öncesi/süreci ve mezuniyet sonrasında duyguları/ duygularındaki değişim Tablo 4'de görülmektedir.

Tablo 4. ÜGSD'ye İlişkin Mezunların Ders Öncesi/Süreci ve Mezuniyet Sonrasındaki Duyguları/Duygularındaki Değişim

Temalar	Kodlar	Ders Öncesi	Ders Süreci	Mezuniyet Sonrası
Olumlu Duygular	Mutluluk	8 (M1-M5-M13-M18-M21-M23-M25-M29)	11 (M2-M8-M10-M15-M20- M25 M28-M29 M33-M34-M35)	5 (M1-M8-M14-M22-M28)
	Memnuniyet		7 (M1-M4-M16-M19-M25-M31-M35)	8 (M2-M7-M8-M20-M22-M25-M28-M31)
	Heyecan	5 (M10-M15-M16-M22-M25)	2 (M3-M6)	
	Merak	1 (M31)		
	Toplam (f)	14	20	13
Olumsuz Duygular	Gerginlik/Endişe	4 (M8-M20-M28-M35)		
	Hoşlanmama	2 (M11-M26)		
	Yalnızlık		1 (M18)	
	Mecburiyet	1 (M24)		
	Panikleme	1 (M28)		
	Toplam (f)	8	1	0
Tarafsız Duygular	Normal	6 (M3-M6-M19-M28-M30-M32)		
	Kararsızlık	1 (M4)		
	Toplam (f)	7	0	0
Genel Toplam (f)	29	21	13	

Mezunlar, ÜGSD kapsamında ders almak zorunda olduklarını öğrendiklerinde genellikle mutluluk (f:8) ve heyecan (f:5) hissettiklerini belirtmiştir. Bazı mezunlar ise bunu ilk kez duyduklarında gergin hissettiklerini (f:4) ve bu durumdan hoşlanma-

dıklarını (f:2) ifade etmiştir. Öte yandan bazı mezunlar böyle bir uygulamanın kendi üniversitelerine özel bir durum olduğunu bilmediklerinden durumu normal (f:6) karşıladıklarını söylemiştir. Mezunların dersleri almadan önceki mutlu olma (f:11) durumlarına dersleri alırken memnuniyet (f:7) de eklenerek olumlu duyguları artmış, olumsuz (f:1) ve tarafsız (f:0) duygular ise neredeyse hiç kalmamıştır. Bu olumlu duyguların öğrencilerin mezun olmasından sonra bile devam ettiği görülmektedir. Mezunlar, şuan almak zorunda oldukları ve bazılarının olumsuz karşıladığı bu dersleri özellikle mutluluk (f:5) ve memnuniyet (f:8) ile hatırlamaktadır. Mezunların ÜGSD'ye ilişkin olumlu duygularının tüm süreçte devam etmesine ilişkin Mezun 1 ve Mezun 25'in görüşleri incelenebilir:

Dersleri almadan önce;

"Bir değişiklik olacağı düşüncesi beni mutlu etmişti. Ayrıca ilgimi çeken başka bir alanda ders alabilecek olmama sevinmiştim." M-1

"Çok heyecanlıydım ve böyle şans olduğu için mutlu." M-25

Dersleri alırken;

"İyi ki almışım bu dersleri diye düşünmüştüm." M-1

"Keşke sayısı daha fazla olsaydı. Dersleri alırken çok mutluydum." M-25

Mezun durumundayken;

"Şuan düşündüğümde mutlu oluyorum. Farklı birimlerden farklı hocalardan ders almak kendimi geliştirmeme katkı sağlamış." M-1

"İyi ki almışım bence ..." M-25

Öte yandan Mezun 11'in "Üniversitede bir alanı isteyerek seçtikten sonra neden bölüm dışı zorunlu seçmeli ders alınır hâlâ anlayabilmiş değilim. Bu durum hoşuma gitmemişti." ifadeleriyle açıkladığı ÜGSD'ye ilişkin olumsuz düşüncelerinin tüm süreçte devam etmesi de dikkat çekicidir. Ancak bu dersleri almak zorunda olduklarını öğrendiklerinde mezunların o dönemki olumsuz/tarafsız duygularının neredeyse tamamının zaman içerisinde olumluya evrildiği belirlenmiştir. Mezunların ÜGSD'ye ilişkin duygularındaki değişimlere ilişkin Mezun 8, Mezun 20 ve Mezun 28'in görüşleri incelendiğinde dersi almadan önceki süreçte belirttikleri olumsuz duyguların kaynağının ders seçme sürecinde yaşanan/yaşanabilecek sorunlar olduğu görülmektedir. Bu mezunların duygularındaki değişim ve olumsuz duygularının nedeni aşağıda kendi ifadelerinde açıkça görülmektedir:

Dersleri almadan önce;

"Açıkçası ders seçim süreci biraz zordu. İsteddiğimiz derslerin kontenjanı çok çabuk doluyordu. Bu sebeple gerilmiştim biraz ama seçtiğim ya da seçmek istediğim derslerin içerikleri benim için gayet çekiciydi." M-8

“Bölüm dışı dersler almam gerektiğini öğrendiğimde korkmuştum, çünkü istediğin dersi almak çok zordu bizde...” M-20

“... panikledim. [bizim] üniversitede ders seçmek çok zordur ders kayıt döneminde. Nasıl ders bulucam diye endişelendim. Sabah erkenden kalkıp deneme yanılma ile ders seçmemiz gerekiyor. Ders seçerken dersin nerde olduğu çok önemli bir de. Mesela istediğim bir dersi kendi fakültenden uzak olduğu için alamamıştım. Danışman yönlendirmesi olmuyor. Keyfine zevkine göre istediğin dersi alman bekleniyor. Ama mesela istediğim bir ders vardı bölümden mühendislik fakültesine gitmek çok zor olduğu için istediğim dersi alamamıştım.” M-28

Dersleri alırken;

“Aldığım dersler iki kur şeklinde ve devamlılık içeriyordu. ... Çok severek devam ettim bu derslere.” M-8

“... Ama dersleri alırken çok zevk almıştım.” M-20

“[bölümündekiyle] aynı şeyleri benzer konuları görmemek beni mutlu etmişti.” M-28

Mezun durumundayken;

“Aldığım derslerdeki konular günden güne daha önemli hâle geliyor. Bu nedenle daha mutlu oluyorum.” M-8

“İyi ki bu dersleri almışım diyorum. Çok memnunum öğrenciyken böyle bir fırsatım olduğu için.” M-20

“Şu an verdiğim derslerde seçmeli derslerin konuları var. İngilizce dersi disiplinlerarası olduğu için. Mutlu oluyorum dersi daha etkili anlattım diye.” M-28

b. Mezunların ÜGSD’ye İlişkin Düşünceleri ve Düşüncelerindeki Değişim

Mezunların ÜGSD’ye ilişkin ders öncesi/ süreci ve mezuniyet sonrasında düşünceleri/ düşüncelerindeki değişim Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Ders Öncesi/Süresi ve Mezuniyet Sonrasında Düşünceleri Düşüncelerindeki Değişim

Ana Temalar	Temalar	Kodlar	Ders Öncesi	Ders Süreci	Mezuniyet Sonrası
Olumlu Düşünceler	Olumlu bulma	İyi-olumlu olma	2 (M12-M17)	4 (M1-M2-M16-M27)	5 (M4-M8-M20-M21-M31)
		Güzel olma	1 (M2)	2 (M1-M33)	4 (M7-M8-M20-M25)
		İlgi çekici olma	3 (M5-M8-M17)	2 (M33-M34)	
		Fırsat olma	3 (M12-M14-M30)		
		Şans olma	1 (M25)	1 (M23)	1 (M12)
		Toplam (f)	10	9	10
	Etkili olma	Önemli olma	1 (M12)		5 (M1-M7-M15-M20-M33)
			2 (M18-M27)	6 (M7-M8-M12-M14-M18-M25)	8 (M1-M3-M6-M15-M16-M23-M30-M34)
		Toplam (f)	3	6	13
	Çok yönlü gelişime katkı sağlama	Farklı alanlarda bilgi edinme	3 (M16-M30-M31)	6 (M8-M12-M13-M19-M28-M35)	4 (M1-M8-M14-M25)
			2 (M12-M14)		5 (M11-M12-M23-M25-M28)
			1 (M17)	2 (M28-M30)	1 (M17)
				2 (M28-M33)	
			Toplam (f)	6	10
	Bireysel gelişime katkı sağlama	Kendini geliştirmeye katkı sağlama	2 (M27-M30)	5 (M1-M4-M13-M27-M31)	10 (M1-M3-M8-M18-M20-M23-M25-M28-M30-M35)
				2 (M21-M27)	
				2 (M28-M30)	1 (M33)
			Toplam (f)	2	9
	Akademik başarıya katkı sağlama	Yeni bilgi edinme	3 (M16-M30-M31)	6 (M8-M12-M13-M19-M28-M31)	4 (M1-M8-M14-M25)
			1 (M32)		2 (M5-M32)
Toplam (f)			4	6	6
Farklılık sunma	Değişik olma	3 (M13-M14-M30)	1 (M31)		
		3 (M13-M30-M31)	2 (M9-M31)	2 (M16-M17)	
	Toplam (f)	6	3	2	

Olumsuz Düşünceler	Mesleki gelişime katkı sağlama	Mesleki gelişime katkı sağlama			6 (M4-M8-M12-M23-M28-M30)
		Toplam (f)	0	0	6
	Sosyal gelişime katkı sağlama	Yeni/farklı arkadaş edinme	1 (M16)	2 (M1-M30)	3 (M9-M14-M31)
		Toplam (f)	1	2	3
		(Olumlu Düşünce) Toplam (f)	32	45	61
	Etkili olmama	Gereksiz olma	2 (M7-M26)		1 (M24)
		Faydasız olma		2 (M11-M26)	2 (M11-M13)
		Pek faydalı olmama			2 (M5-M9)
		Zaman alıcı olma		1 (M11)	
		Toplam (f)	2	3	5
	Sıradan olma	İlgi çekmeme		3 (M11-M24-M26)	1 (M32)
		Farklı olmama		1 (M5)	
		Zevkli olmama		1 (M24)	
		Toplam (f)	0	5	1
	Diğer	Zorlayıcı olma		1 (M22)	
		Yorucu olma		1 (M4)	
		Ders seçeneğinin az olması	1 (M26)		
		Toplam (f)	1	2	0
		(Olumsuz Düşünce) Toplam (f)	3	10	7
		Genel Toplam (f)	35	55	68

Mezunların, ÜGSD kapsamında ders almak zorunda olduklarını öğrendikleri zamanki düşüncelerinin neredeyse tamamı olumludur. Mezunlar, ÜGSD kapsamında *dersleri almadan önce* bir farklılık olacağı (f:6), çok yönlü gelişimlerine katkı sağlayacağı (f:5) düşünceleriyle bunu bir fırsat (f:3), ilgi çekici (f:3) bir durum olarak gördüklerini belirtmiştir. Örneğin; Mezun 13: “Teknik dersler arasında boğulmaktan kurtulacağımı düşünmüştüm.” Mezun 30: “Nefes alma noktası oldu.” şeklinde farklılık; Mezun 30: “Bunları; mesleki kaygı olmadan kendimi başka yönlerden geliştirme dersi olarak görmüştüm.” ifadesiyle çok yönlü gelişim; Mezun 12; “Bölüm dışı seçmeli derslerin, ilgili olduğumuz alanlara ilişkin temel düzeyde bilgi sahibi olabilmemiz adına önemli bir fırsat olduğunu düşünmüştüm.” ifadesiyle çok yönlü gelişim ve bir fırsat olarak görme odaklı açıklamalar yapmıştır. Ayrıca farklı yıllarda farklı bölümlerde ve ÜGSD kapsamında çoğunlukla farklı dersler alan mezunlardan beşinin (M2, M10, M15, M20, M25) tam olarak aynı kelimelerle “İyi ki almışım...[bu dersleri]” şeklinde olumlu düşüncelerini ifade etmesi de dikkat çekicidir.

Mezunların *dersleri alırken* ÜGSD hakkında olumlu düşüncelerinin arttığı belirlenmiştir. Mezunlar; bu dersleri faydalı bulduklarını (f:6), yeni (f:6) ve farklı alanlardan (f:6) bilgi edinmelerini, kendilerini geliştirmelerini sağladıklarını (f:5) ve genel olarak da olumlu/iyi (f:4) olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Örneğin; Mezun 19: *"Farklı alanlardan da istifade etmiştim."*, Mezun 4: *"Biraz yorucu olsa da kişisel gelişimimi oldukça destekleyici olduklarını düşünmüştüm."* şeklinde derslere ilişkin olumlu düşüncelerini farklı niteliklere odaklanarak açıklamışlardır.

Mezunların, şuan mesleklerini icra ederken de ÜGSD'ye ilişkin olumlu düşüncelerinin artarak devam ettiği belirlenmiştir. Mezunlar; ÜGSD hakkında kendilerini geliştirmelerini sağlama (f:10), faydalı olma (f:8), mesleki gelişimlerini sağlama (f:6) gibi niteliklere odaklanarak olumlu düşünceler belirtmiştir. Bu özellikler arasında özellikle mezunların, mezuniyet sonrasındaki düşüncelerini paylaşırken ilk kez ifade ettikleri mesleki gelişimlerini sağladığı düşüncesi dikkat çekicidir. Örneğin; şuan öğretmenlik yapan Mezun 4: *"Aldığım derslerin beni olumlu yönde etkilediğini hissedebiliyorum. Hem kendim hem öğrencilerin için fayda sağladılar."* şeklinde ÜGSD'nin mesleki gelişimine katkı sağladığına ilişkin görüşünü açıklamıştır. Önemli bir kamu kuruluşunda Satış ve Risk Yönetimi Uzmanı olarak görev yapan Mezun 12 ise *"İktisadi idari bilimler mezunlarının doğrudan kendi alanlarında çalışma fırsatı bulması oldukça nadir gerçekleşen bir durum olduğundan, serbest seçmeli derslerin meslek icra ederken de olumlu yönde katkı sunduğunu düşünüyorum. Çünkü bu dersler genellikle, ileride çalışmak istenilen alana ilişkin temel düzeyde bilgi edinilmesi fırsatı yaratmakta."* ifadeleriyle ÜGSD'nin mesleki gelişime katkısını açık bir şekilde açıklamaktadır. Ayrıca *"ileride çalışmak istenilen alana ilişkin temel düzeyde bilgi edinilmesi ..."* şeklindeki ifadesi ise bu derslerin seçim sürecinde bilinçli bir tercih yaptığını da göstermektedir.

Öte yandan mezunların, ÜGSD'ye ilişkin olumsuz düşüncelerinin oldukça sınırlı olduğu ancak daha çok ders sürecine ilişkin olduğu belirlenmiştir. Mezunlar; dersleri alırken derslerin sıradan olduğunu (f:5) ve etkili olmadığını (f:3) düşünmüştür. Mezunların derslerin sıradan olma ile zorlayıcı, yorucu olması gibi diğer niteliklere ilişkin olumsuz düşünceleri incelendiğinde, bu derslerin özellikle eğitim durumlarına odaklı olduğu ve beklentilerinin karşılanmadığını düşündükleri anlaşılmaktadır. Bu düşünceleri destekleyecek şekilde Mezun 5: *"Beklentimin çok yüksek olduğunu gördüm. Kendi bölümümden çok da farklı bir işleyiş yoktu."* ve Mezun 26: *"Bir an önce bitmeli diye düşündüm."* ifadeleriyle ders sürecine ilişkin olumsuz düşüncelerini ifade etmiştir.

ÜGSD'ye ilişkin tüm süreçlerde belirtilen olumsuz düşüncelerin (f:20) yarısının araştırma kapsamından görüşülen 35 mezunun yalnızca üçü tarafından ifade edilmiş olması çok dikkat çekicidir. Olumsuz düşünceler ana teması altında Mezun 11, dört; Mezun 24, üç ve Mezun 26, üç farklı olumsuz düşünce belirtmiştir. Bu mezunların aşağıdaki ifadeleri, olumsuz düşüncelerin nedenlerini de açıklık getirmesi açısından önemlidir.

“Boşuna almışım mesleğime faydası olmuyor... bir dayatma ile özellikle de bölüm dışı seçmeli derse zorlanmamalı.” M-11

“[Bölüm dışı ders almaya] mecbur olmuşum.... Bence gerek yok bu tür uygulamalara.” M-24

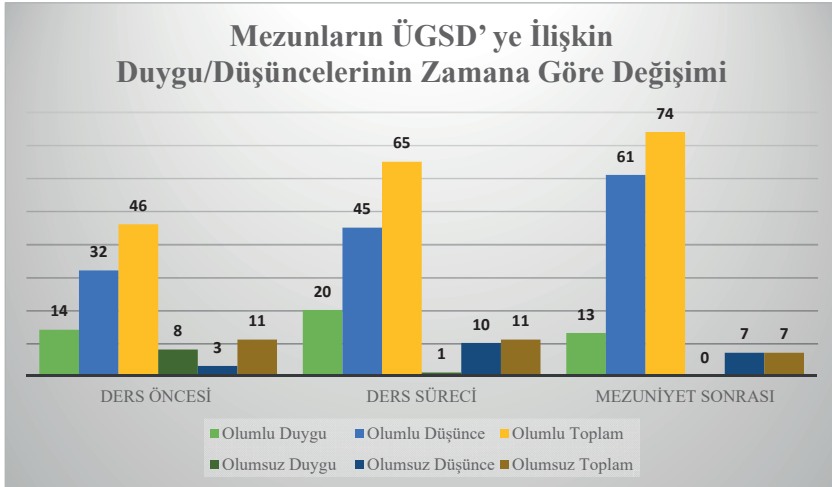
“Sıkıcıydı çünkü [ders alım sürecinde] az seçenek vardı.... Derslerde bir an önce bitmeli diye düşünüyordum.” M-26

Sıklıkla olumsuz düşünceler dile getiren mezunların ifadeleri incelendiğinde; bu durumun nedeninin ÜGSD'nin özellikle öğrenciler için zorunlu tutulması ve bu zorunlulukta onlara esneklik sağlayacak şekilde ders sayısının/çeşidinin fazla olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

c. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Duygu/Düşüncelerinin Zamana Göre Değişimi

Mezunların ÜGSD'ye ilişkin duygu/düşüncelerinin zamana göre değişimi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 1. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Duygu/Düşüncelerinin Zamana Göre Değişimi (F)

Mezunların ÜGSD'ye ilişkin olumlu duygu ve düşüncelerinin sıklığı ders sürecinde ders öncesine göre artış göstermiştir. Mezuniyet sonrasında ise olumlu duyguların daha az sıklıkla, olumlu düşüncelerin çok sıklıkla ifade edildiği görülmektedir. Mezunların ÜGSD'ye ilişkin olumsuz duyguları ders öncesinde; olumsuz düşünceleri ise ders sürecinde daha çok sıklıkla ifade edilmiştir. Olumsuz duyguların, ders sürecinde

çok az; mezun durumunda ise hiç belirtilmediği görülmektedir. Olumsuz düşüncelerin sıklığının ise ders sürecinde, ders öncesine göre arttığı ve mezuniyet sonrasında da azaldığı görülmektedir.

d. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Genel Düşünceleri

Mezunların ÜGSD'ye ilişkin genel düşünceleri Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Genel Düşünceleri

Ana Temalar	Temalar	Kodlar	Mezunlar	
Olumlu düşünceler	Çok yönlü gelişime katkı sağlama	Farklı alanlarda bilgi edinme	5 (M3-M6-M14-M17-M19)	
		Çok yönlü gelişim sağlama	3 (M22-M23-M27)	
		Farklı bakış açısı kazandırma	4 (M16-M22-M23-M27)	
		Disiplinlerarası bakış kazandırma	1 (M28)	
	Toplam (f)			13
	Etkili olma	Faydalı olma		8 (M3-M10-M14-M15-M18-M23-M26-M27)
			Toplam (f)	
	Olumlu bulma	İyi-Olumlu olma		2 (M20-M28)
			Güzel olma	2 (M6-M7)
			Fırsat olma	1 (M14)
Toplam (f)			5	
Bireysel gelişime katkı sağlama	Kendini geliştirmeye katkı sağlama		4 (M1-M23-M27-M28)	
		Toplam (f)		
Mesleki gelişime katkı sağlama	Mesleki gelişime katkı sağlama		4 (M1-M18-M23-M31)	
Toplam			4	
Ara Toplam (f)			34	

Olumsuz düşünce-ler	Etkili olma- ma	Ders geçmenin kolay olması	2 (M8-M33)
		Mesleki gelişime katkı sağlamaması	2 (M31-M35)
		Faydasız olması	2 (M24-M33)
		Ara Toplam(f)	6
		Genel Toplam(f)	40

Mezunlar, ÜGSD'ye ilişkin büyük çoğunlukla olumlu düşünceler (f:34) belirtmiştir. Bu olumlu düşünceler incelendiğinde mezunların ÜGSD'nin öğrencilerin çok yönlü gelişime katkı sağlama (f:13) ve faydalı olma (f:8) niteliklerine odaklandıkları görülmektedir. Örneğin; Mezun 12: *"Bu uygulamayı destekliyor, bunun gençlerin ufkunu açtığını düşünüyorum."*, Mezun 14 ise *"Farklı disiplinlere dair temel seviyede de olsa bilgi edinmek için fırsat olarak değerlendiriyorum."* ifadeleriyle ÜGSD'yi genel anlamda olumlu karşıladıklarını belirtmiştir.

Öte yandan mezunların; ÜGSD hakkında ders geçmenin kolay olması (f:2), mesleki gelişime katkı sağlamaması (f:2), faydasız olması (f:2) gibi nedenlerle etkililiğine ilişkin olumsuz düşüncelere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin; Mezun 31: *"Mesleğim dışında derslerin katkısı yok ancak sosyal hayatımda büyük katkıları oluyor."* ifadeleriyle hem olumlu hem olumsuz düşüncesini belirtmiştir. Mezun 8 ise *"Öğrencilerde ders geçmeye yönelik bir kaygı oluyordu. Herkes geçmesi kolay olan derslere yöneliyordu. Bu kaygı azaltıldığında çok faydalı hâle gelebilir."* şeklinde çözüm önerisiyle birlikte olumsuz düşüncesini belirtmiştir.

e. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Önerileri

Mezunların ÜGSD'nin daha etkili bir şekilde geliştirilip uygulanmasına ilişkin önerileri Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Mezunların ÜGSD'ye İlişkin Önerileri

Temalar	Kodlar	Mezunlar
Genel olarak	Yaygınlaşmalı	10 (M1-M2-M5-M17-M21-M23-M25-M31-M33-M35)
	Uygulanmaya devam edilmeli	5 (M2-M17-M12-M13-M27)
	Zorunlu olmamalı	2 (M9-M11)
	Öğrenciler teşvik edilmeli	1 (M25)
	Uygulanmamalı	1 (M24)
	İyi tasarlanmalı	1 (M26)
Toplam (f)		20
Ders sayısına ilişkin	Ders sayısı fazla olmalı	11 (M4-M21-M23-M25-M27-M28-M30-M31-M33-M34-M35)
	Ders sayısı sınırlı olmalı	1 (M18)
Toplam (f)		12
Ders seçimine ilişkin	Ders seçimi konusunda bilgi verilmeli	3 (M4-M11-M18)
	Seçme şansı verilmeli	3 (M2-M18-M29)
	Ders seçiminin kolaylaştırılmalı	2 (M4-M18)
	Ders öneri listesi olmalı	1 (M11)
Toplam (f)		9
Dersin içeriğine ilişkin	Dersin biri muhakkak dil olmalı	1 (M13)
	Bölümle yakın ilişkili dersler olmalı	1 (M19)
	Çok farklı alanlardan alınmalı	2 (M26-M33)
Toplam (f)		4
Genel Toplam (f)		45

Mezunlar, ÜGSD'nin daha etkili olarak geliştirilip uygulanmasına yönelik genel uygulamaya (f:20), uygulama kapsamındaki ders sayısına (f:12), ders seçimine (f:9) ve ders içeriğine (f:4) ilişkin bazı öneriler sunmuştur. Genel uygulamaya ilişkin öneriler sıklıkla ÜGSD uygulamasının yaygınlaşması (f:10) ve devam etmesine (f:5) yöneliktir. Mezun 17: *"Farklı bir bakış açısı kazanmada ideal bir çözüm"*, Mezun 2: *"Özellikle artık disiplinler arası çalışmalar değer kazandığı için öğrencilere bu fırsat tanınmalı."*, Mezun 23 ise *"Sonrasında fark ediyoruz. Bambaşka alanlardan bakış açıları veriyor ve bizi geliştiriyor. Daha da artırılmalı."* ifadeleriyle bu önerilerinin nedenlerini de sıralamışlardır.

Mezunların sıklıkla dile getirdiği diğer öneriler ise ders sayısının fazla olması (f:11), ders seçme şansı verilmesi (f:3) ve ders seçimi konusunda bilgi verilmesine (f:3) yöneliktir. Bu öneriler, yukarıda belirtildiği gibi bu fırsattan daha fazla yararlanma isteğiyle aynı doğrultudadır. Ayrıca bu öneriler, Mezun 8'in *"Kontenjanın çabuk dolmasından dolayı ders seçme süreci biraz zordu."* ve Mezun 28'in *"Bizim üniversitede ders seçmek çok zordur."* gibi ifadelerle vurguladığı gibi onların ders seçme sürecinde sorunlar yaşamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu sorunların ortadan kaldırılarak ÜGSD'nin etkililiğini artırmak için Mezun 4: *"Daha fazla [seçmeli ders] olmalı ve öğrencilere alabilecekleri seçmeli dersler hakkında önceden oryantasyon sağlanmalı seçmelerini kolaylaştırmak adına."* ve Mezun 11: *"Bence öğrenci istediği dersi alarak bilgi dağarcığını geliştirme imkânına sahip olmalı. ... Öneri listesi dâhilinde neden almasının faydalı olacağı belirtilebilir."* gibi önerilerde bulunmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Üniversite geneli seçmeli derslerin; pek çok Amerika, Avrupa ve Asya üniversitesinde olduğu gibi Türk üniversitelerinde de uygulama alanı hızla genişlemektedir. Bu nedenle ÜGSD'yi deneyimleyen bireylerin buna ilişkin görüşlerinin ve önerilerinin belirlenmesi önemlidir. Bu araştırmada; üniversitelerin en önemli paydaşlarından olan mezunların, ÜGSD'ye ilişkin düşüncelerinin ders öncesi/süreci ve mezuniyet sonrasındaki durumu ve değişimi ile genel görüşleri/önerileri incelenmiştir.

Bu araştırmada mezunların; ÜGSD'yi almadan önce, bu dersleri alırken ve mezuniyet sonrasında bu derslere ilişkin olumlu duygu ve düşünceleri sıklıkla ifade ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu, ilgili alanyazındaki diğer araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Alanyazında yapılan çalışmalar; lisans eğitimine devam eden öğrencilerin çekirdek dersler adı ile kendilerine sunulan üniversite geneli seçmeli/zorunlu derslerin farklı özelliklerine odaklanarak bunlar hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğu (Gump, 2007; Johnson, 2010; İlhan, 2018; OAPA, 1998; Saadeddine, 2013; Üçer-Saylan vd., 2016; Wehlburg, 2010); bireysel ve çok yönlü gelişimlerine katkı sağladığını düşündükleri (İlhan, 2018; OAPA, 1998; Saadeddine, 2013) sonucuna ulaşmıştır. Belirtilen araştırmalar, kapsamlarına üniversite geneli zorunlu derslerin de dâhil edilmesi açısından mevcut araştırmayla farklılık gösterse de öğrencilerin kendi bölümleri dışında farklı alanlardan dersler alması açısından ben-

zerlik göstermektedir. Mevcut araştırma ile incelenen ders nitelikleri açısından tam olarak benzerlik gösteren sınırlı sayıdaki araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır: Demir ve Ok (1996) tarafından yapılan araştırmada öğrenciler üniversite geneli seçmeli derslere ilişkin olumlu görüşler belirtmiştir. Vural ve Kaplan (2020) tarafından gerçekleştirilen Mersin Üniversitesinde Ortak Seçmeli Dersler (OSD) uygulamasını inceleyen bir araştırmada ise öğrencilerin % 91'inin aldıkları OSD'den memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut araştırmaya çalışma grubu ve kapsam açısından benzerlik gösteren Üçer-Saylan vd. (2016) tarafından açıklanan Sabancı Üniversitesi mezunları üzerinde yapılan çalışmada da mezunların lisans eğitiminde aldıkları üniversite geneli seçmeli/zorunlu derslere ilişkin olumlu görüşlere sahip olduğu ve bunlardan memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın diğer bir sonucu mezunların, ÜGSD'yi almadan önce, bu dersleri alırken ve mezuniyet sonrasında olumsuz duygu ve düşüncelerini oldukça az sıklıkla ifade etmesidir. Bu daha az sıklıkla ifade edilen olumsuz duygu/düşüncelerin ise daha çok ders sürecine ilişkin olduğu belirlenmiştir. Mezunlar; dersleri alırken derslerin sıradan olduğunu ve etkili olmadığını düşünmüştür. Bu sonuç, ÜGSD'nin eğitim durumuna (işleyişine) ilişkin sorunların yaşandığı, onların beklentilerinin karşılanmadığı şeklinde yorumlanabilir. İlhan (2018) tarafından yapılan bir araştırmada da üniversite geneli seçmeli/zorunlu dersleri alan lisans öğrencilerinin incelenen derslere karşı olumlu veya olumsuz görüş geliştirmesine neden olan etmenlerden birinin bu derslerin eğitim durumu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu da mezunların, ÜGSD'nin daha etkili olabilmesi için ders sayısı ve ders seçim sürecine ilişkin yaptıkları önerilerdir. Mevcut araştırmadaki mezunların, ÜGSD kapsamında sunulan derslerin sayısının artırılmasına ilişkin önerileri alan yazındaki pek çok çalışma sonucuyla benzerdir (Altunbay, 2018; Demir, 1996; Demir ve Ok, 1996; İlhan, 2018; Öztan Ulusoy vd., 2012; Üçer-Saylan vd, 2016). Mezunların ders seçim sürecine ilişkin yaptıkları öneriler ise yine benzer değerlendirme çalışmalarında da vurgulanan ders seçimi konusunda seçeneğin az olmasından kaynaklanan sorunlar ile ilgilidir (Demir ve Ok, 1996; İlhan, 2018; OAPA, 1998; Saadeddine, 2013). Bu sorunun ortadan kaldırılması için mevcut çalışmada belirlenen daha fazla seçmeli ders çeşidinin olması önerisinin yanı sıra öğrencilerin çoğunlukla tercih ettiği dersler için birden fazla şubenin açılması gibi bazı diğer öneriler de alanyazında vurgulanmaktadır (Saadeddine, 2013). Yine mezunların ders seçim sürecine ilişkin önerileri arasında yer alan öğrencilerin bu süreçte bilgilendirilmesi/yönlendirilmesi ÜGSD'nin amaçlarına ulaşılmasında önemli bir etkidir. İlhan'ın (2018) çalışmasında da belirlendiği gibi lisans öğrencilerine üniversite geneli derslere/ders seçim sürecine ilişkin yapılan bilgilendirmeler sınırlıdır. Bu konuda öğrencilerin yönlendirilmesi, öğretim elemanlarından öneriler almaları (Walker, 1994) gerekmektedir. Böylelikle öğrencilere fazla sayıda seçmeli ders sunmanın onlar için zihin karışıklığına neden olabileceği veya öğrencilerin ders seçimi konusunda deneyiminin olmamasının

bazı sorunlara yol açabileceği gibi alanyazında vurgulanan eleştirilerin de ortadan kaldırılması sağlanabilir (İlhan, 2018).

Yükseköğretimde eğitim-öğretimin niteliği üzerine yapılan tartışmaların süregeldiği günümüzde eğitim programlarının önemi fark edilmeye başlanmış ve önemli reform girişimlerinde bulunulmuştur. Türk üniversitelerinin bazıları için ise bu reformlardan biri; üniversite geneli seçmeli derslerin eğitim programlarına dâhil edilmesidir. ÜGSD, bu araştırma sonucunda da ulaşıldığı gibi üniversitelerden beklenen öğrencilerin çok yönlü gelişimine katkı sağlama açısından çok önemlidir. Üniversitenin amacı; öğrencilere yalnızca belirli bir meslek alanına özgü teknik bilgi/becerileri (hard skills) kazandırmakla sınırlı olmamalıdır. Çünkü filozof eğitimci Kuçuradı'nın (Kuçuradı, 1988; aktaran Hayırsever ve Kalaycı, 2017) belirttiği gibi eğitim insanlarda herhangi bir davranış oluşturmak için değil, onların insan olma sürecine katkıda bulunmak içindir. Bu amaca ulaşmak için bireylere yalnızca mesleki bilgi/becerilerin kazandırılması yeterli değildir (Hayırsever ve Kalaycı, 2017). Üniversitelerden beklenen sürekli değişen mesleki/sosyal yaşam şartlarında onların gereksinim duyacakları insani becerileri (soft skills) de kazandırmasıdır. İnsani beceriler, yaşam boyu öğrenme becerileri, 21. yüzyıl becerileri gibi farklı şekillerde adlandırılan iletişim, takım çalışması, problem çözme, sorumluluk/güvenirlilik, çalışma etiği, profesyonellik, esneklik/belirsizlikle mücadele, kişilerarası ilişkiler, liderlik ve kriz yönetimi gibi (Şimşek ve İlhan, 2019) her dönem ihtiyaç duyulan bu becerilerin öğrencilere kazandırılmasında ÜGSD etkili bir araçtır.

ÜGSD; öğrencilere bireysel tercihlerine, becerilerine, hedeflerine uygun olarak aldıkları derslerle kendi eğitim süreçlerine yön verme ve sonuçta da hedeflerine ulaşma olanağı sunmaktadır (Movchan ve Zarishniak, 2017). ÜGSD ile öğrencilere sağlanan bu esneklik onların kendi ilgilerini beslemelerini, yeteneklerini geliştirmelerini ve kariyer gelişimlerine yön vermelerini sağlamaktadır (Ghonim ve Eweda, 2018). Ayrıca üniversite öğrencilerine ders seçme şansı verildiğinde öğrenme sürecinden daha fazla memnun olacakları, öğrenmeye daha fazla zaman ayıracakları ve dolayısıyla akademik başarılarının da artacağı açıktır (Howorth, 2001). Bu ders seçme şansı ile öğrencilerin karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil edilmesi üniversitelerden beklenen demokratik ve hümanist yaklaşıma ulaşılmasında da önemli bir etken olacaktır. Bu önemli katkıların farkında olan pek çok üniversite, üniversite geneli seçmeli dersler aracılığıyla sundukları eğitimi niteliğini artırmaya çalışmaktadır (Movchan ve Zarishniak, 2017). Çünkü bu araştırma sonuçları da göstermektedir ki ÜGSD, zaman kaybı değil geleceğe yatırımdır.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak ÜGSD'yi lisans eğitim programlarına dâhil etmek isteyen/eden üniversiteler ve araştırmacılar için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Üniversite geneli seçmeli dersleri lisans eğitim programlarına dâhil etmek isteyen üniversiteler için öneriler

- ÜGSD uygulanmaya başlanmadan önce kuramsal temelleri, farklı üniversitelerdeki uygulamaları, güncel gelişmeler, ilgili program değerlendirme çalışmalarının sonuçları dikkatlice incelenmelidir.
- ÜGSD, kurum kimliğinin belirleyicisidir. Bu nedenle farklı bir üniversitedeki yapı/işleyiş ithal edilmemeli; kurumun misyon/vizyon, stratejik hedefleri, öğretim elemanı/öğrenci profilleri, topluma hizmet görevine dayalı olarak bölgesel öncelikleri/gereksinimleri dikkate alınarak program geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.
- ÜGSD, üniversite içindeki tüm paydaşlara özellikle öğrencilere tanıtılmalı ve onların benimsemeleri sağlanmalıdır.

Üniversite geneli seçmeli dersleri lisans eğitim programlarına dâhil eden üniversiteler için öneriler

- ÜGSD'nin uygulanmakta olan öğretim programları, düzenli olarak değerlendirilmeli ve tekrar geliştirmelidir. Bu sürecin bilimsel verilere dayalı, katılımlı, sistematik ve sürekli olması sağlanmalıdır.
- Mevcut araştırma kapsamından belirlenen mezunların özellikle ders sürecine ilişkin olumsuz duygu/düşüncelerin ortadan kaldırılabilmesi için ÜGSD'nin amaçları, disiplinler arası yapısı, derslerin işlenişi ve öğrenci özelliklerine ilişkin öğretim elemanlarına hizmet içi eğitimler sunulmalıdır.
- Mezunların ÜGSD hakkında bilgi sahibi olmamaları, özellikle bu dersleri almadan önceki dönemde olumsuz duygulara/düşüncelere sahip olmalarına neden olmuştur. Bu olumsuz duyguların/düşüncelerin ortadan kaldırılması için yine mezunlar tarafından vurgulanan uyum programları düzenlenmesi, danışman yönlendirmesinin etkin olması gibi öneriler ÜGSD'yi planlama/uygulama sürecinde dikkate alınmalıdır.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- ÜGSD, yerli alan yazın için oldukça yeni bir kavramdır, son 20 yıl içerisinde ara ara gerçekleştirilen birkaç bilimsel araştırma haricinde ilgili araştırma bulunmamaktadır. ÜGSD'nin her geçen gün daha fazla sayıda üniversitede uygulanmaya başladığı gerçeği de göz önünde bulundurularak alanyazındaki bu önemli eksikliğin giderilmesi için bilimsel araştırmalar yapılabilir.
- ÜGSD, tarihi, felsefi ve kuramsal temelleri, farklı uygulama biçimleri, örnek uygulamaları, eğitim/öğretim programları, programların geliştirilmesi/değerlendirilmesi gibi konuların her birine ilişkin bilimsel araştırmalar yapılabilir.
- Bu nitel araştırmada yalnızca bir üniversiteden mezun öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak ÜGSD incelenmiştir. Farklı üniversitelerden mezunların, öğrenci-

lerin, öğretim elemanlarının ve yöneticilerin çalışma grubuna dâhil edilebileceği nicel/karma araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Bu çalışmada ÜGSD'ye ilişkin mezunların görüşleri/önerileri belirlenmiştir, farklı program değerlendirme modelleri kullanılarak değerlendirme çalışmaları yapılabilir.

Kaynakça

- AKBAY, A., & Cesur, K. (2019). Views on general knowledge elective courses of ELT departments: Suggested syllabus for diction course. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 15(4), 1332-1354. <https://doi.org/10.17263/jlls.668465>
- ALTUNBAY, M. (2018). The effects of elective courses on the personal development of prospective teachers. *Universal Journal of Educational Research* 6(10), 2094-2100. <https://doi.org/10.13189/ujer.2018.061006>
- ANKARA ÜNİVERSİTESİ. (2021, 5 Şubat). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi işletme bölümü dersleri*. http://bbs.ankara.edu.tr/Ders_Plani.aspx?bno=4300&bot=1920
- ANKARA YILDIRIM Beyazıt Üniversitesi. (2021, 5 Şubat). *Ortak seçmeli dersler kurum koordinatörlüğü*. https://aybu.edu.tr/secmeli/custom_page-314-hakkinda.html
- ASSOCIATION of American Colleges and Universities (AAC&U). (2007, 10 January). *College learning for the new global century*. https://www.aacu.org/sites/default/files/files/LEAP/GlobalCentury_final.pdf
- BALTACI, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ. (2021, 5 Şubat). *Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği bölümü dersleri*. [https://ie.boun.edu.tr/tr/icerik/teknik-ve-sosyal-se%-C3%A7meli-](https://ie.boun.edu.tr/tr/icerik/teknik-ve-sosyal-se%C3%A7meli-)
- CAPALDİ PHİLİPSS, E. D. & Poliakoff, M. B. (2015, 25 March). *The cost of chaos in the curriculum*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED563816.pdf>
- CRESWELL, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage Publications.
- ÇAĞLAYAN, E. (2019). Güzel sanatlar fakültesindeki seçmeli derslere ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(3), 1303-1310. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.307>
- DEMİR, A. & Ok, A. (1996). Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki öğretim üye ve öğrencilerinin seçmeli dersler hakkındaki görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 121-125.
- DEMİR, A. (1996). Üniversitedeki seçmeli ders uygulamasının öğrenciler ve öğretim üyelerince değerlendirilmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 24-31.

Mezunlar Anlatıyor: Üniversite Geneli Seçmeli Dersler Zaman Kaybı mı Yoksa Geleceğe Yatı...

- DENHAM, T. J. (2002). *The elective system or prescribed curriculum: the controversy in American higher education* [Unpublished doctoral dissertation]. Siena College, New York. <https://eric.ed.gov/?id=ED471740>
- DENHOLM, J., Giovannetti, M., Kummen, K., Mcleod, K., & Snaydon, J. (2015, 7 January). *Report of the general education committee*. <https://www.capilanou.ca/WorkArea/DownloadAsset.aspx?id=48008>
- DÜNDAR, S. (2008). Ders seçiminde analitik hiyerarşi proses uygulaması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi*, 13(2), 217-226.
- EGE ÜNİVERSİTESİ. (2021, 5 Şubat). *Ege Üniversitesi Üniversite seçmeli dersleri yönergesi*. http://oidb.ege.edu.tr/files/oidb/icerik/secmel_ders_yonergesi.pdf
- FOWLER, F. J. (2009). *Survey research methods* (4th ed.). Sage Publications.
- GALL, M. D., Borg, W. R. & Gall, J. P. (1996) *Educational research: An introduction* (6th ed.). Longman Publishing.
- GAZİ ÜNİVERSİTESİ. (2021, 6 Şubat). *Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği bölümü dersleri*. <http://sporbilimleri.gazi.edu.tr/posts/view/title/lisans-programlari-2820?siteUri=sporbilimleri>
- GHONİM, M., & Eweda, N. (2018). Investigating elective courses in architectural education. *Frontiers of Architectural Research*, 7, 235-256. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2018.03.006>
- GUMP, S. E. (2007). Classroom research in a general education course: Exploring implications through an investigation of the sophomore slump. *Journal of General Education*, 56 (2), 105-125.
- HAYIRSEVER, F., & Kalaycı, N. (2017). A comparative analysis of general culture courses within the scope of knowledge categories in undergraduate teacher education programs "Turkey and the USA". *Educational Research and Reviews*, 12(1), 1-18.
- HOWORTH, C. A. (2001). An empirical examination of undergraduate students' module choices. *International Journal of Management Education*, 2(1), 19-30.
- HUMPHREYS, D., & Davenport, A. (2005, 10 January). *What really matters in college: How students view and value liberal education*. *Liberal Education*. <https://www.aacu.org/liberaleducation/le-sufa05/le-sufa05leap.cfm>.
- İLHAN, E. (2018). *Üniversitelerin lisans programlarında uygulanan çekirdek programın değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İLHAN, E. (2020). Yükseköğretimde eğitim programı ve program geliştirme kuramsal-tarihi temeller ve uygulama örnekleri. D. Peker Ünal ve F. Demir (Ed.), *Eğitime adanmış yarım asır, Prof. Dr. Tayip Duman'a armağan* (s.444-468) içinde. Pegem Akademi Yayınları.
- İLHAN, E. & Kalaycı, N. (2018). Üniversitelerin lisans programlarında uygulanan çekirdek programın değerlendirilmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(3), 264-281.
- İLHAN, E. & Kalaycı, N. (2021). *Yükseköğretim ekosistemi ve çekirdek program*. Nobel Yayıncılık.

- JOHNSON, C. (2010, 8 January). *Attitudes and perceptions of general education requirements at career focused post-secondary institutions*. <https://search.proquest.com/docview/717714727?pq-origsite=gscholar>
- KALAYCI, N. & İlhan, E. (2017). Yükseköğretimde çekirdek program. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(1), 118-131. <https://doi.org/10.5961/jhes.2017.190>
- KIRK-KUWAYE, M., & Sano-Franchini, D. (2015). "Why do I have to take this course?": How academic advisers can help students find personal meaning and purpose in general education. *The Journal of General Education*, 64(2), 99-105.
- KORUKÇU, A. (2011). İlahiyat fakültesi programlarındaki seçmeli dersler üzerine bir inceleme. *Marife*, 11(3), 163-174. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3344296>
- KÜTAHYA Dumlupınar Üniversitesi. (2021, 5 Şubat). *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi üniversite ortak seçmeli dersler yönergesi*. [https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/27/files/ortak_secmeli_dersler_yonergesi\(1\).pdf](https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/27/files/ortak_secmeli_dersler_yonergesi(1).pdf)
- LATTUCA, L. R., & Stark, J. S. (2014). External influences on curriculum: Sociocultural context. In S. R. Harper and J. F. L. Jackson (Eds.), *Introduction to American higher education* (pp. 93-128). Routledge Press.
- LOWENSTEIN, M. (2015). General education, advising, and integrative learning. *The Journal of General Education*, 64(2), 117-130.
- MAXWELL, J. A. (2009). Designing a qualitative study. In L. Bickman & D., J. Rog (Eds.), *The SAGE handbook of applied social research methods* (pp.214-253). Sage Publications.
- MAYRING, P. (2000, 2 January). Qualitative content analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1(2). <https://doi.org/10.17169/fqs-1.2.1089>
- MENAND, L. (2010). *The marketplace of ideas: Reform and resistance in the American university*. W.W. Norton.
- MERRIAM, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel Yayıncılık.
- MOST, R., & Wellmom, C. (2015). Engaging students in advising and general education requirements. *The Journal of General Education*, 64(2), 106-116.
- MOVCHAN, L., & Zarishniak, I. (2017). The role of elective courses in students' professional development: foreign experience. *Comparative Professional Pedagogy*, (2), 20-26.
- OFFICE of Academic Planning and Assessment. (OAPA). (1998). General education: Students' perspectives. *Assessment Bulletin*, 3(1), 1-4.
- ONWUEGBUZIE, A. J. & Collins, K. M. (2007). A typology of mixed methods sampling designs in social science research. *The Qualitative Report*, 12(2), 281-316.
- ORTA Doğu Teknik Üniversitesi. (2021, 5 Şubat). *Lisans programları*. <http://ba.metu.edu.tr/en/programs/undergraduate>

Mezunlar Anlatıyor: Üniversite Geneli Seçmeli Dersler Zaman Kaybı mı Yoksa Geleceğe Yatı...

- ÖZTAN Ulusoy, Y., Dağ, F., Fidan, D., Sahraç, Ü., İnan, B., & Güllü, D. (2012). Student opinions about elective courses in changing education: the example of Kocaeli University faculty of education. *Journal of Educational and Instructional Studies in The World*, 2(4), 135-142.
- PREGİTZER, M., & Clements, S. (2013). Bored with the core: Stimulating student interest in online general education. *Educational Media International*, 50(3), 162-176.
- SAADEDİNE, R. (2013). *Undergraduate students' perceptions of general education: A mixed methods approach* [Unpublished Doctorate Thesis]. Rowan University, College of Education, New Jersey. <https://rdw.rowan.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1389&context=etd>
- ŞİMŞEK, H. & İlhan, E. (2019). Yükseköğretimde insani becerilerin öğrenenlere kazandırılması için öz yönelimli öğrenme modeli. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 1896-1935. <https://doi.org/10.26466/opus.595168>
- TAVŞANCIL, E. & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları.
- THOMAS, R. (1962). *The search for a common learning: General education, 1800-1960*. McGraw Hill.
- THOMPSON, C. A., Eodice, M., & Tran, P. (2015). Student perception of general education requirements at a large public university: No surprises? *The Journal of General Education*, 64(4), 278-293.
- ÜÇER-SAYLAN, D., Sayers, Z., & Alpar, M. A. (2016). Bir çekirdek program hikâyesi-temel geliştirme programı. *Yükseköğretim ve Bilim*, 6(3), 304-316.
- ÜNSAL GÜLMEZ, N., Ayyıldız Potur, A. & Kayıhan, K. S. (2016). Mimarlık eğitiminde seçmeli dersler: Çeşitlilik, esneklik, kısıtlar ve olanaklar üzerine. *Mimarlık Dergisi*, 52(388), 49-53.
- VURAL, M., & Kaplan, S . (2020). Ortak seçmeli derslerdeki tercihlerin istatistiksel analizi ve tespiti. *Acta Infologica*, 4(1), 35-55. <https://doi.org/10.26650/acin.764496>
- WALKER, L. (1994). The new higher education systems, modularity and student capability. In A. Jenkins, L. Walker, (Eds.), *Developing student capability through modular courses* (pp.87-96) London: Kogan Page.
- WEHLBURG, C. M. (2010). Integrated general education: A brief look back. *New Directions for Teaching and Learning*, 121, 3-11.
- YILDIRIM, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- YİN, R. K. (2003). *Qualitative research from start to finish*. The Guilford Publishing.